

Ва ўсім вінаваты генетыкі? «Пабакі» Васіля Гігевіча

Нечакана для сябе я нанова адкрыла Васіля Гігевіча. Памятаю фантастычную аповесць «Марсіянскае падарожжа», якую цікава было чытаць, але яна не выклікала столькі ўражанняў, як аповесць «Пабакі», ад якой я проста не магла адарвацца, пакуль не дачытала да канца. У 1997 годзе гэты твор выйшаў у серыі «Школьная бібліятэка» разам з аповесцямі «Марсіянскае падарожжа» і «Карабель», вядомымі раней. Што сведчыла на карысць: менавіта ў гэтай серыі выходзяць лепшыя творы, якія выклікалі рэзананс.

Васіль Гігевіч піша фантастычныя аповесці, але ці ведалі вы, што ён яшчэ і фізік? Напэўна, гэтым тлумачыцца выбар жанру. Письменніка вельмі хваляюць экалагічныя праблемы, а таксама ўплыў навукова-тэхнічнага развіцця на мараль і псіхалогію асобы. Што зменіцца, калі праца людзей будзе непатрэбнай? Іх месцы зоймуць дасягненні навукі? Ці застанецца чалавек запатрабаваным у ранейшай ступені? Ці не знікне наш род ўвогуле?

«Хто мы? Дзеля чаго жывём?» — такія пытанні задае пісьменнік. Аповесць «Пабакі» выклікае разважанні пра лёс людзей. Магчыма, існаванне пабакаў — спроба пісьменніка задумацца над эвалюцыяй чалавечага роду?

У сваім творы Васіль Гігевіч стварыў новую рэальнасць — Горад, дзе людзі прывыклі да даброт, таму ім страшна выйсці за яго межы, пачаць жыць па-іншаму.

Пачынаецца твор з запісаў героя, які вядзе дзённік. Прычым герой — пацыент псіхіятрычнай лякарні. Ён даследуе гісторыю свайго Горада, расказвае пра яго з'яўленне, уклад жыцця. Вось тут і адчуваецца заклапочанасць становішчам. Апавядальніку Горад уяўляецца жывым арганізмам, які атручвае сябе і сваіх жыхароў, паступова памірае. «Горад расце, пашыраецца, і гэтыя вуліцы, нібы нервовыя валокны, даюць Гораду гаючыя токі жыцця; з ракі, з падземных нетраў. Горад смокча чыстую ваду, фабрыкамі і заводамі смокча ён чыстае паветра і тут жа атручвае лясы і палі навакольныя, гараджан сваіх...». Тут пісьменнік, стварыўшы такую рэальнасць, праводзіць паралелі з нашым жыццём. Так і мы выкарыстоўваем прыродныя рэсурсы, каб жыць, задавальваць свае патрэбы, не заўсёды разумеючы, што можна ўзяць ад прыроды без шкоды для яе, а што — нельга.

Аўтар уводзіць у твор рознага кшталту дакументы: службовыя запіскі, газетныя публікацыі, дзённікавыя запісы. Як мне здаецца, гэта дапамагае чытачу паверыць у сапраўднасць існавання Горада, і падзеі, якія адбываюцца, здаюцца рэальнымі, да таго ж пацвярджаюцца дакументальна.

У дзённіку герой спрабуе адказаць на пытанне: «Чаму людзі ў Горадзе дэградзіруюць?» Вось ў чым ён бачыць адказ: жыццё людзей губляе сэнс і становіцца падобным да працы механічных машын. Жыхары адчуваюць ненатуральнасць гарадскога ладу, бо збольшага кожны дзень зводзіцца да паўтарэння адных і тых жа працэсаў: дом — праца — дом. «У душы кожны гараджанін адчуваў: ягоная работа, на якую ў асноўным траціцца жыццё, не мае ніякага дачынення да асабістага лёсу. А калі гэта так, то і жыццё для многіх даўно страціла сэнс».

Трохі інакш жылі людзі, якія знаходзіліся на вышэйшых пасадах. Іх жыццё было закрытым для простых гараджан. Аднак большасць здагадалася пра даброты, якія мелі гэтыя адзінкі: натуральныя прадукты, не даступныя для ўсіх, закрытыя зоны адпачынку, легкавыя аўтамабілі, што вазілі іх жонак і дзетак. Таму гараджане ўступалі ў партыю Вышэйшай Справядлівасці, каб трапіць у гэта замкнёнае кола з іншым жыццём.

Апрача працы, гараджане цікавіліся нечым адным і тым жа, і ўсеагульная зацікаўленасць рабіла іх аднолькавымі, быццам з канвеера выпушчанымі. Напрыклад, уводзіліся прафесійныя святы, ладзіліся спартыўныя спаборніцтвы. Асабліва шмат мерапрыемстваў арганізоўваў ідэалагічны аддзел партыі Вышэйшай Справядлівасці. І па закліку партыі ўсе выпраўляліся на стадыёны, займаліся спортам — і хворыя, і здаровыя. Многія атрымлівалі інфаркты і інсульты, але спадзяваліся, што такім чынам можна паправіць здароўе. Аднак такія заняткі хутка

Што ёсць Час,
які няўмольна
і бязгучна затапляе
і слёзы, і смех,
і пяшчоту, і адчай?
На што спадзявацца
смертнаму чалавеку,
куды плыць ў гэтым
бязмежным моры
Часу, калі наперадзе
і ззаду — куды ні
кінь вокам — чорная
бяскончасць...

Пісьменнік прапануе разгледзець сітуацыю, якая можа скласціся, калі вучоныя змогуць штучна стварыць жывыя істоты, што арганізуюцца ў сваю цывілізацыю...

прыядаліся. А ці не заўважаеце вы падабенства жыцця гараджан гэтага Горада да нашага жыцця?

Аўтар выказвае ідэю пра калектыўны розум, які існуе ў жыцці народа (нацыі). Калі адбываецца разбалансіроўка дзейнасці гэтага розуму, пачынаюцца канфлікты, войны, знішчэнні. Такім калектыўным розумам валодалі пабакі — стварэнні генетыкаў, узнікля шляхам злучэння генаў сабакі і пацука ва Універсітэце генетыкі. У выніку ўцечкі генетычнага матэрыялу адбылося размнажэнне пабакаў на волі. Вольныя паводзілі сябе не так, як лабараторныя. Калі людзі паспрабавалі атруціць тых пабакаў, што жылі ў каналацыі і станцыях метро, яны пачалі шкодзіць. Гэта вельмі напужала гараджан і паказала, што пабакі дзейнічаюць не паасобку, а калектыўна. Магчыма, яны больш разумныя за створаных генетыкамі ў лабараторыі?

Гэтыя дзіўныя істоты выклікалі страх сваім выглядам: было ў іх нешта больш агіднае, чым у звычайных пацуках. Карыстаючыся сваёй сілай, яны нападлі на людзей, забіралі ежу, забівалі дамашнюю жывёлу. Пісьменнік спрабуе разабрацца, хто ж такія пабакі. Новая форма жыцця, адкрыццё чалавечтва ці біч людзей, які яны не могуць знішчыць, у з'яўленні якога вінаваты самі?

Магчыма, сваім ладам жыцця, абыякавасцю да прыроды і яе патрэб яны паспрыялі стварэнню новага віду, што можа прыйсці на змену чалавечаму роду? Адказ на гэта пытанне — у далейшым развіцці падзей.

Кіраўніцтва краіны зразумела, што не так проста пазбавіцца ад шкоднікаў, таму вырашыла ўпэўніць людзей, што пабакі — гэта не проста жывёлы. «Пабакі —высокаразвітыя істоты, яны ствараюць цэлую цывілізацыю. Яны развіваюцца па іншым шляху, тэхніку і тэхналогію не выкарыстоўваюць», — ці не здаецца вам абсурдным выказванне аднаго з герояў твора?

Але чаму людзі баяцца пакінуць Горад? «Я ведаю, недзе далёка за полем ёсць зялёныя лясы, там цякуць рэкі, ёсць чыстыя азёры, але ж — самае дзіўнае — гараджане палохаюцца жыць там доўга, яны баяцца згубіць тыя прывідныя даброты, што дае Горад, гараджане нават пагадзіліся жыць з пабакамі, яны харчуюцца штучнай нясмачнай ежай, душацца смуродам ад заводаў і фабрык, п'юць атручаную ваду і між тым — не хочуць пакідаць Горад», — піша герой у сваім дзённіку. І пісьменнік спрабуе растлумачыць гэта: які

ўсё ж слабы чалавек! Яму цяжка змяніць свой лёс, хочацца ісці па пратаптанай сцежцы, не змушаючы сябе цяжкасцямі працы і выпрабаваннямі, з якімі ён можа сустрэцца, калі паспрабуе штосьці змяніць у сваім жыцці, перагарнуць іншую старонку ў сваім лёсе.

Быў пабудаваны завод па выпуску штучнай камбінаванай ежы, палова якой прызначалася для людзей, палова – для пабакаў. Ці не збліжала гэта чалавека і пабакаў — генетычную памылку чалавека? Так чалавек набліжаўся да жывёлы, для якой галоўнае — задаволіць свае фізічныя патрэбы.

Чаму ж людзі вераць кіраўніцтву Горада? У дзённіках пацыента псіхіятрычнай бальніцы мы знаходзім разважанні пра сутнасць улады. Прозвішчы герояў у пісьменніка гаваркія, яны тлумачаць іх паводзіны і адносіны да жыцця: Садковы, Вольны, Пазновы, Правакова і інш. У гэтым бачыцца сатырычны пафас твора, дзе пісьменнік высмейвае партыю Вышэйшай Справядлівасці (ПВС), Фронт барацьбы з пацукамі (ФБП), кіраўніцтва Горада і вучоных, якія займаюцца надуманай навуковай працай. Ці не абсурдна, што вучоны Суперман абараняе дысертацыю на атрыманне навуковай ступені доктара філалагічных навук па мове пабакаў: розныя формы памахвання хвостом, шыпенне? Нават выйшаў трохтомны слоўнік пабакскай мовы, а паводле metodyкі Супермана група лінгвістаў арганізавала курсы па вывучэнню пабакскай мовы для пазбягання канфліктаў і дасягненні ўзаемаразумення з пабакамі.

Аўтар задумваецца, што можа змяніцца, калі пабакі зоймуць трывалае месца ў жыцці людзей. У канцы твора мы даведваемся, што адзінокія жанчыны пачалі трымаць пабакаў замест сабак, а некаторыя нават патрабавалі дазволіць шлюбы з імі. «Колькі нерваў трэпяць гэтыя мужчыны? А тут кавалак мяса засмажыла, пагуляць выпусціла і — усе праблемы...», — знайшла выйсце адна з жанчын у творы.

Чалавек не проста згубіў аблічча — знешнюю сваю выяву, ён згубіў свой «ЗМЕСТ».

Чаму так? Напачатку людзі ўспрымалі пабакаў як агідных жывёл, якія знішчалі ўсё вакол сябе, а цяпер гатовы жыць з імі. Гэта зыходзіла з непрымірымасці жанчын і мужчын, што не хацелі прыстасоўвацца адно да аднаго ў сямейным жыцці. Ці не такія ж праблемы бачыць пісьменнік і ў сапраўдным жыцці? Да таго ж жыхары пачалі ўспрымаць пабакаў не як агідныя стварэнні, а як раўнацэнных чалавеку істот. Да чаго можа давесці такое? Магчыма, да выраджэння генетычнага коду чалавека. А як сцвярджаюць вучоныя, ён мае здольнасць выраджацца. Ці не народзяцца ад такіх шлюбаў яшчэ больш пачварныя істоты, якія з цягам часу могуць прыйсці на змену чалавечай расе? Што казаць пра маральны бок жыцця такіх сем'яў?

Не на ўсе пытанні пісьменнік адказвае ў сваім творы, таму прапаную параважаць, што менавіта вы можаце змяніць у сваім лёсе, каб не ісці па пратаптанай сцежцы, а пакінуць пасля сябе след у гэтым свеце.

Але якая будучыня чакае чалавека, калі ён не памятае сваё прызначэнне на Зямлі, свае абавязкі перад іншымі людзьмі?